

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Aktuális trendek és eredmények a szlovák nyelv magyar jövevényszavainak kutatásában

1. Kevés olyan, teljesen más eredetű nép él Európában, amelynek a nyelve és kultúrája olyannyira kibogozhatatlanul összefonódott, mint a szlovák és a magyar (KÁFER 1991: 5–6). Talán csak a balti lettek és a finnugor észtek kapcsolatrendszerének szövevénye hasonló mértékű. A magyar nyelv köztudottan az uráli nyelvcsalád finnugor, azon belül is ugor ágába tartozik, a szlovák pedig az indoeurópai nyelvcsalád szláv ágának nyugati szláv csoportjába, és azon belül is a csehvel alkot egységet (távolabb állva a szintén nyugati szláv lengyeltől, illetve a szorbtól, főképp az alsószorbtól). Az indoeurópai és az uráli nyelvek sok szempontból eltérő jegyekkel rendelkeznek: előbbieket például széles körben ismerik a grammatikai nemet, míg utóbbiakban ez a kategória teljesen ismeretlen, az uráli nyelvekben az indoeurópaiakkal ellentétben el vannak terjedve a birtokos személyragok, vagyis a birtokszóhoz csatolt birtokos jelek (HAJDÚ 1991: 148). A szlovák és magyar nyelv morfoszintaxisuk tekintetében ugyan különböznek (MISADOVÁ 2011; TÓTH 2017), a több mint ezeréves együttélés eredményeképpen azonban meglepően sok közös areális jellemzőt fejlesztettek ki. A hasonlóságok a közös lexikán kívül megmutatkoznak a frazeológiában, sőt a fonológia szintjén is: mindkét nyelv fonológiai rendszere különbséget tesz a rövid és hosszú magánhangzók között (BALÁZS 1983: 46), ami nem jellemző például sem a szintén nyugati szláv lengyelre, sem pedig a keleti szláv oroszra.

2. Az etimológia a nyelvészet egyik legnépszerűbb, ám legbizonytalanabb és legtöbb szakértelmet követelő diszciplínája: egyszerre, más és más proporcióval kell figyelembe venni fonetikai, fonotaktikai, szemantikai, analógiás, gyakorisági, kultúrtörténeti és még ki tudja, milyen szempontokat; ugyanakkor nincs aranyszabály, hogy egy konkrét esetben melyik szempont az erősebb. Sokszor át kell lépni valamelyik területen, hiszen egy-egy szabálytalanságot semmilyen módon nem vagyunk képesek megmagyarázni, miközben nagyon könnyű hibát véteni, amiknek kiküszöbölésére semmilyen alapelv nem áll rendelkezésre. Az etimológiákban esetenként vannak megmagyarázhatatlan vagy igen nehezen kikövetkeztethető hangtani jelenségek vagy szemantikai változások is.

2.1. A magyar és szlovák nyelv lexikai kapcsolatrendszerének leírását megnehezíti, hogy bár a témával többen is foglalkoztak (pl. ŠKULTÉTY 1898: 745–749; SIMA 1939–1940: 169–182), mégis hiányzik egy, a magyar nyelv szlovák elemeit taglaló komolyabb, modern összefoglalás. Ennek talán több jelentős ontológiai oka van, mégpedig elsősorban a magyar nyelvben igen jelentős szláv szubsztrátum, amihez hozzájárulnak a későbbi és mai szláv nyelvekből a magyarba kölcsönzött elemek. Márpedig a magyar közvetlen kapcsolatban állt és áll igen sok régi és mai szláv dialektussal és nyelvvel. Ekképpen a magyar nyelv szlovák elemeit a magyar nyelv szláv elemeinek szélesebb kontextusú vizsgálata nélkül aligha lehetséges taglalni. Hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, több esetben

számolnunk kell azzal, hogy a román nyelv is közvetített szláv eredetű szavakat a magyarba (BAKOS 1982: 173–177).

Sokáig szolgált a szlovák nyelv magyar elemeit taglaló holisztikusabb jellegű munkák akadályaként a szlovák nyelvtörténeti, dialektológiai és etimológiai összefoglalások hiánya. Ez végül csak a 1990-es és a 2000-es években kezdett enyhülni. A szlovák nyelvtörténeti szótár (HSSJ.) kiadása mára befejeződött; a tájszótárból több kötet megjelent (SSN.). Végre elérhetővé vált a szlovák nyelv első saját etimológiai szótára is (KRÁLIK 2015). Korábban a szlovák nyelvet az etimológiai lexikográfia szempontjából a cseh mellé rendelték (pl. MACHEK 1957), hiszen a szlovákokat mintegy a cseh nyelv kistestvérének tartották, csakúgy, mint az ukránt az oroszénak vagy az észtet a finnének.

2.2. A közelmúltig a fordított irányú átvételekkel kapcsolatos opusz sem állt a kutatók, illetve a nagyközönség rendelkezésére, pedig a jóval kevésbé intenzív cseh–magyar kapcsolatok révén a cseh nyelvbe bekerült magyar szavakat taglaló akadémiai doktori disszertációját SULÁN BÉLA már a 20. század 60-as éveinek legelején megvédte (SULÁN 1961). Ez nem azt jelenti, hogy kisebb munkák ne születtek volna a szlovák nyelv magyar elemeiről (SAMO CZAMBELTŐL MELICH JÁNOSON ÉS ZOE HAUPTOVÁN ÁT KIRÁLY PÉTERIG VAGY ŠTEFAN LIPTÁKIG), ezek azonban igen szét vannak szórva, mind kronológiailag, mind metanyelvük, mind megjelenési helyük tekintetében. Azt is meg kell említeni, hogy a szlovákok évszázadokon keresztül, egészen a 19. század közepéig a cseh nyelvet használták irodalmi nyelvként, ekképpen szakadék alakult ki a nyelvjárások és az irodalmi nyelv között, márpedig a magyar jövevényszók a szlovák nyelvjárásokba hatoltak be intenzíven a hosszú évszázadok során, nem pedig a szlovákok körében is használatos cseh irodalmi nyelvbe (GREGOR 1989: 188–190), vagy legalábbis messze nem olyan intenzitással. A 19. század 2. felében született modern szlovák irodalmi nyelvben kevesebb magyar jövevényszó dokumentálható, mint a nyelvjárásokban.

3. A fent leírtak alapján régen várt, hiánypótló munkának számít GREGOR FERENC-nek – aki korábban is számos írást szentelt a kérdésnek (pl. GREGOR 1963, 1993; KISS–NYOMÁRKAI szerk. 1999) – a szlovák nyelv magyar elemeit bemutató, nagyformátumú posztumusz opusza (GREGOR 2023), melyről jelen folyóirat hasábjain már egy ismertetés is megjelent (TÖLGYESI 2024). A szótárnak a kiadás idejét tekintve ugyan előzménye LUCIANO ROCCHINAK 1999 és 2010 között megjelent, ugyanezt a témát feldolgozó háromkötetes etimológiai szótára (ROCCHI 1999, 2002, 2010), a valóságban GREGOR munkája azonban már 1998-ra elkészült, megjelenni azonban csak a szerző halála után 15 évvel tudott ZOLTÁN ANDRÁS professzor és kollégái áldozatos munkájának köszönhetően. Ekképp hosszú idő után kis eltéréssel két, a szlovák nyelv magyar jövevényszavait taglaló kiadvány is hozzáférhetővé vált, amelyek a hasonlóságok mellett mutatnak eltéréseket is.

3.1. Ha GREGOR igen vaskos kiadványát kvantitatíve szemléljük, akkor az 1000 oldalas – ebből a tulajdonképpeni szótári rész 800 oldal – monográfia alapján kiviláglik, hogy a szlovák nyelvben milyen sok magyar eredetű lexéma van, ami ugyanakkor a magyar és a szlovák nyelv évezredes kapcsolataira való tekintettel nem is olyan meglepő. ROCCHI szótára háromkötetes, de lapszám tekintetében a három kötet összesen se teszi ki a GREGOR-monográfia felét. GREGORNÁL az *a*-val (illetve *á*-val) kezdődő szócikkek száma 62, ROCCHINÁL 45. Ez a különbség egyrészt annak köszönhető, hogy a két szerző részben eltérő szempontok szerint válogatta össze a szóanyagot – GREGORNÁL például utóneveket is

találunk (*Arpád, Aranka*), ROCCHINál azonban nem –, de leginkább annak a következménye, hogy míg ROCCHI kizárólag a szlovák nyelvtörténeti szótárra szorítkozott, addig GREGOR hatalmas saját gyűjtésű levéltári és nyelvjárási anyagot is bevont a vizsgálatba. Összehasonlításképpen: a magyarral közvetlenül csak egyes történelmi események során, esetlegesen érintkező orosz nyelv magyar jövevényszavait feldolgozó monográfia bibliográfia nélkül még száz oldalt se ölel fel (HOLLÓS 1996), a magyar nyelv déli szomszédja, a szerbhorvát magyar elemeit feldolgozó munka (HADROVICS 1985) azonban több mint félezret – nagyjából mint ROCCHI munkája. TAMÁS LAJOSnak a román nyelv magyar elemeit taglaló monográfiája szintén majdnem ezer oldalas opusz (TAMÁS 1966), akárcsak GREGORÉ.

Ezek után felmerül a kérdés, hogy a szlovák nyelvben hány magyar eredetű jövevényszóval is kell számolnunk. Ezt TÖLGYESI ekképp foglalja össze: „KÁLAL és KNIEZSA szerint a szlovák nyelvben 5-600 magyar jövevényszó található. GREGOR gyűjtése alapján azonban bizonyos, hogy azok száma a 2000-et is meghaladja” (TÖLGYESI 2024: 368). GREGOR FERENCet (2023: 47) idézve: „A szlovákba átkerült magyar szavak mennyisége jelentős. KÁLAL szótárában a helyesen vagy helytelenül magyar eredetűnek föltüntetett szlovák kifejezések száma 525 körül van. Akkortájt KNIEZSA ISTVÁN is úgy vélte, hogy a szlovák nyelvben körülbelül hatszáz magyar jövevényszó található (l. A magyarság és a szlávok. Szerk. Szekfű Gyula. Bp., 1942: 185), de gyűjtésem alapján bizonyos, hogy a kétezret is meghaladja és a XVIII. század végéig terjedő időszakból is 950 körüli magyar eredetű átvételt tudunk regisztrálni.” ROCCHINál a kölcsönszavak számával kapcsolatos becslést, adatot nem találunk.

A szlovák nyelv magyar jövevényszavainak taglalása, az ilyen kutatások összefoglalása terén komoly problémát jelent az anyag körülhatárolása mind kronológiai, mind dialektológiai, mind pedig gyakorisági szempontból, illetve hogy preskriptív vagy pedig deskriptív szempontból viszonyulunk-e a feldolgozott lexémákhoz. Ezekből a szempontokból minden lexikográfiai munkát más- és másképpen lehet megítélni. Hiszen például a *kivánči* lexémát (GREGOR 2023: 511) nyilvánthatjuk túl nyelvjárásiának (< m. *kiváncsi*) ahhoz, hogy érdemes legyen egy összefoglalásba bevenni. Itt kell kitérnünk a szlovák nyelvjárások széttagoztságára, főképp arra, hogy a kvantitatív szempontból igen jelentős Békés megyei szlovák külső nyelvjárászigetek igen távol találhatóak a szlovák nyelv Szlovákiában beszélt tömbjétől, és elég minimális hatást is gyakorolnak rá. Vagyis ha egy magyar jövevényszó gazdagon adatolt például a magyarországi Békés vármegyében (ahol a magyarországi szlovákok jelentős tömbje él), a Pilisben vagy a Mát-rában, mindez még nem utal automatikusan a lexéma általános elterjedtségére a szlovák nyelv szlovákiai tömbjében.

3.2. Azt is tisztáznunk kell, hogy mely lexikális elemek sorolhatók a jövevényszavak közé. GREGOR szerint a hapax legomenonokat érdemes kizárni a körből, a nyelvjárási szavak közül pedig csak azokat kell számításba venni, amelyek a mai Szlovákia területén is használatosak. Ha a konkrét lexémák szintjén vizsgálódunk, valóban sok esetben kérdéses, hogy a szlovákban mennyire meghonosodott szóval állunk szemben. Példának okáért annak ellenére, hogy mind GREGORNál (2023: 391), mind pedig ROCCHINál (1999: 114) szerepel a *hajtvaňoš* 'hajtogatott sült tészta' (< m. *hajtványos*) lexéma, az nagyon periférikus a szlovák nyelvben: sem a szlovák–magyar szótárakban nem szerepel, sem pedig a szlovák nyelvű internetes felületeken nem találjuk a szót. De nem találjuk ezt a lexémát sem a szerbhorvát, sem az orosz nyelv magyar elemeit taglaló monográfiában

(HADROVICS 1985; HOLLÓS 1996). Méginkább vitatható példa a 'mákos kalács' jelentésű *mákos* süteménynév is, mely szerepel ugyan GREGORNÁL (2023: 580), ám ROCCHI szótárában ilyen lexémát nem találunk. Ebben az esetben sem tudunk adatolással szolgálni sem a kétnyelvű szótárakból, sem pedig a szlovák internetes felületekről.

GREGOR azokat a szavakat is kizárja vizsgálati köréből, amelyek eredete vitatott. Ha két nyelv areális kapcsolatai olyan fokúak, mint a magyaré és a szlováké, akkor egyes esetekben természetes, hogy nem lehet pontosan megállapítani, hogy egy lexikai elem melyik nyelvből került át a másikba. Jól mutatja ezt a m. *batyu* ~ szl. *batoh*, illetve a m. *birka* ~ szl. *birka* lexémák eredete körüli bizonytalanság (GREGOR 2023: 51). Előbbivel kapcsolatban a TESz. még azt írja, hogy a szó a magyarból a szlovákon át került be a csehbe, az ÚESz. viszont már vitatott eredetűnek tartja, megjegyezve, hogy valószínűbb a fordított irányú, vagyis a szlovákból a magyarba való kölcsönzés. Megjegyzendő azonban, hogy ZOLTÁN ANDRÁS véleménye szerint a szóban forgó lexéma nem vezethető le a szlovákból, viszont egy hazai ukrán (ruszin) *batuh* alakból igen, amelyből a magyarban a szóvégi *h* elhagyásával *batu*, majd palatalizáció során *batyu* lett (ZOLTÁN 2007: 211). Érdeemes megemlíteni továbbá, hogy a szlovák etimológiai szótár a *batoh* esetében kizárólag a szláv eredettel számol (KRÁČEK 2015: 64), a cseh etimológiai szótár azonban az ÚESz.-hez hasonlóan szintén nem zárja ki a szlovák közvetítést megelőző magyar nyelvi hatás lehetőségét. Vagyis a szó a szlovákokól kerülhetett a csehbe, de a szlovákban lehetett magyar hatás eredménye (REJZEK 2001: 36). Önellentmondásnak tűnhet, hogy GREGOR szótárában az elmondottak ellenére mégis találunk *batu* címszót (GREGOR 2023: 140), ám nem az, mivel a szóban forgó lexéma ebben a formában hangalakja okán kizárólag csak a magyarból kerülhetett át a szlovákba. ROCCHI munkája a *batu* lexémát nem tárgyalja. A másik lexémánál éppen a fordított esettel állunk szemben, hiszen a TESz. kizárólag a csehből és a szlovákból származtatja a *birka* főnevet, az ÚESz. ugyanakkor emellett már felveti a belső keletkezés lehetőségét is. Meglepő viszont, hogy *birka* címszót sem a szlovák, sem pedig a cseh etimológiai szótár nem tartalmaz, ROCCHINÁL azonban megtaláljuk (1999: 43), aki részletesen kifejti a lexéma fentebb tárgyalt mindkét származtatási lehetőségét. A fenti példák ellenére az etimológiák nagy részében a kölcsönzés iránya meglehetősen egyértelmű.

Végül pedig azokkal a szavakkal sem foglalkozik GREGOR, amelyek a szlovákba és a magyarba is egy harmadik nyelvből (leggyakrabban a németből, a latinból vagy a törökből) kerültek be. Erre a jelenségre példaként hozza többek között a *cirkál*, *felcser*, *kaftán* vagy *láda* lexémákat (GREGOR 2023: 53), melyek közül utóbbi szerepel ROCCHINÁL (2002: 7), aki munkája előszavában megjegyzi, hogy ha egy szó valószínűsíthetően magyar közvetítéssel került a szlovákba, akkor azt felveszi a címszavak közé (ROCCHI 1999: 21). Minden bizonnyal ezért találjuk meg nála pl. az *almózia* (ROCCHI 1999: 24), illetve a *bandérium* (ROCCHI 1999: 33) lexémákat is, amelyek a magyarban latin jövevényszavak. Ha azonban az átvétel során a harmadik nyelv szerepe nem teljesen egyértelmű, akkor a lexéma már GREGORNÁL is címszóként jelenik meg, pl. *agác* (GREGOR 2023: 88).

3.3. Szót kell ejtenünk a továbbiakban az alakváltozatokról, hiszen nem minden szótár anyagában találjuk meg őket, és az sem egységes, hogy egy-egy kiadvány hogyan kezeli (illetve, hogy kezeli-e egyáltalán) a lexémaváltozatokat (LÖRINCZ 2015). GREGOR szótárának bevezető részében ugyan nem találunk a különböző variánsok megjelenítésével kapcsolatos információkat, ám a példaanyagban – a legtöbb szótárhoz hasonlóan – a lexé-

maváltozatok vagy egy szócikkben (*apa – apo*), pontosabban egy szócikkfejen (GREGOR 2023: 97), vagy pedig utaló szócikkben (*armed'a – varmed'a* 'vármegye') jelennek meg (GREGOR 2023: 104, 850). Ezzel szemben ROCCHI munkájában a szócikkfejen mindig csak egyetlen lexéma szerepel, és utaló szócikkkel sem találkozunk nála. Az alakváltozatok kapcsán fontos tisztázni azt is, hogy milyen a viszonyuk a szinonimákkal, pontosabban az azonos töből szinonim képzővel létrehozott alakokkal (ISTÓK–LŐRINCZ G.–LŐRINCZ J. 2021: 340; JUHÁSZ 1980: 13). Ennek a kérdésnek az eldöntése nem egyszerű, ugyanis: bár míg pl. a *budzogáň – buzogáň* (GREGOR 2023: 188) egyértelműen variánsok, a *butkoš – butkáč* (GREGOR 2023: 197) pedig szinonimák, addig a *bagovča – bagovka – bagóca* (GREGOR 2023: 116) sor esetében további kutatást igényelne, hogy a szlovák *-ka, -ca*, illetve *-ča* képzők alakváltozatok-e vagy szinonimák. GREGOR ugyan a hangtani vonatkozások között tárgyalja a metatézis jelenségét (2023: 69–70) az mégis szorosan kapcsolódik a lexikai szintű variánsok kérdésköréhez is. A hangátvetés során kialakult alakokat mellékváltozatokként kezeli, amelyek nem jelennek meg a szócikkfejen a císzóval azonos értékű variánsokként.

Végezetül pedig még a hangalak- és visszakölcsönzésről mint lexikai jelenségről ejtünk néhány szót. Hangalakkölsönzésről akkor beszélünk, amikor olyan szó kerül be „az átvevő nyelv valamely változatának szókincsébe, amelynek már van egy hasonló hangalakú és hasonló (vagy azonos) jelentésű párja” (BENŐ 2008: 29). „A visszakölcsönzés megnevezés arra a kontaktológiai jelenségre utal, amikor egy átdó nyelvből származó hangalak az átvevő nyelvi módosult formájában újra visszakerül az átdó nyelvbe vagy nyelvváltozatba” (BENŐ 2008: 31). Ezeknél a jelenségeknél fontos megjegyezni azonban, hogy a legtöbb esetben az etimológiai kutatások adatai alapján csak annyi bizonyos, hogy egy-egy szó valamely szláv nyelvből került be a magyarba, vagyis nem feltétlenül a szlovákból, amely azt később visszakölcsönözte. Ezért inkább az olyan példák a jellemzők, amikor a lehetséges átdó nyelvek között a szlovák is szerepel. Mind GREGOR, mind pedig ROCCHI szótárában megtaláljuk az *agár* 'ua.', *akov* 'akó', *boleň* 'balin (halfaj)' lexémákat. Az első esetben a kölsönző nyelvben már nincs meg az eredeti lexéma (az *agár* szlovák megfelelője a *chrt*), a másik kettőben azonban igen, ennek ellenére mégsem történt jelentésmegoszlás vagy -hasadás a két szóalak között, csupán alakváltozatokként élnek egymás mellett.

4. Összegzésként le kell szögeznünk, hogy bár GREGOR FERENC és LUCIANO ROCCHI szótára nem minden esetben követ azonos elveket, szóanyaguk mennyiségében, az egyes szócikkek kidolgozásának tekintetében többször eltérnek, mégis mindkettő nagyon hasznos, alapos és a további szlovák–magyar nyelvi kapcsolatok vizsgálata szempontjából nélkülözhetetlen és megkerülhetetlen munka.

Kulcsszók: magyar nyelv, szlovák nyelv, etimológia, hapax legomenon, alakváltozatok, szinonimák, metatézis, hangalakkölsönzés, visszakölcsönzés.

Hivatkozott irodalom

- BAKOS FERENC 1982. *A magyar szókészlet román elemeinek története*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
BALÁZS JÁNOS 1983. Az areális nyelvészeti kutatások története, módszerei és főbb eredményei. In: BALÁZS JÁNOS szerk., *Areális nyelvészeti tanulmányok*. Tankönyvkiadó, Budapest. 7–112.

- BENŐ ATTILA 2008. *Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai*. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár.
- GREGOR FERENC 1963. Ungarische Wörter und Kompositen im Slowakischen von Pilisszántó. *Studia Slavica Hungarica* 9: 252–272.
- GREGOR FERENC 1989. Magyar–szlovák nyelvi kapcsolatok. In: BALÁZS JÁNOS szerk., *Nyelvünk a Duna-tájon*. Tankönyvkiadó, Budapest. 141–195.
- GREGOR FERENC 1993. *A szlovák nyelv magyar elemeiből: Mutatványfüzet*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.
- GREGOR FERENC 2023. *A szlovák nyelv magyar elemei*. Sajtó alá rendezte és az előszót írta: ZOLTÁN ANDRÁS. Kairosz Kiadó, Budapest.
- HADROVICS LÁSZLÓ 1985. *Ungarische Elemente im Serbokroatischen*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HAJDÚ PÉTER 1991. *Az uráli nyelvészet alapkérdései*. Harmadik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.
- HOLLÓS ATTILA 1996. *Az orosz szókincs magyar elemei*. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 206.) Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- HSSJ. = MAJTÁN, MILAN, et al. red. 1991–2008. *Historický slovník slovenského jazyka*. 1–7. Bratislava. (<https://www.juls.savba.sk>)
- ISTÓK BÉLA – LŐRINCZ GÁBOR – LŐRINCZ JULIANNA 2021. A lexikai variánsok és az alakpárok kapcsolatrendszer. *Magyar Nyelvőr* 145: 330–356.
- JUHÁSZ JÓZSEF 1980. Vázlatok a szó portréjához. In: RÁCZ ENDRE – SZATHMÁRI ISTVÁN szerk., *Tanulmányok a mai magyar nyelv szókészlettana és jelentéstana köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest. 99–120.
- KÁFER ISTVÁN 1991. *A miénk és az övék. Írások a magyar–szlovák szellemi kölcsönösségről*. Magvető Könyvkiadó, Budapest.
- KISS LAJOS – NYOMÁRKAY ISTVÁN szerk. 1999. *Segédkönyv a szlavisztikai szemináriumi gyakorlatokhoz: Gregor Ferenc válogatott írásaiból = Hilfsbuch zu slawistischen Seminarübungen: Ausgewählte Schriften von Ferenc Gregor*. ELTE Bölcsészettudományi Kar Szláv Filológiai Tanszék, Budapest.
- KRÁLIK, ĽUBOR 2015. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. VEDA, Bratislava.
- KNIEZSA ISTVÁN 1942. *Magyar–szláv nyelvi érintkezések*. In: SZEKFŰ GYULA szerk., *A magyarság és a szlávok*. Magyarságtudományi Intézet, Budapest. 168–188.
- LŐRINCZ GÁBOR 2015. Nyelvi variativitás az értelmező szótárak szóanyagában. In: GECSŐ TAMÁS – SÁRDI CSILLA szerk., *Nyelv, kultúra, társadalom*. Kodolányi János Főiskola – Tinta Könyvkiadó, Székesfehérvár–Budapest. 168–176.
- MACHEK, VÁCLAV 1957. *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*. Nakladatelství Československé Akademie věd, Praha.
- MISADOVÁ, KATARÍNA 2011. *Kapitoly z morfológie maďarského jazyka. Kontrastívny opis niektorých morfológických javov maďarského jazyka*. Univerzita Komenského, Bratislava.
- REJZEK, JIŘÍ 2001. *Český etimologický slovník*. Leda, Praha.
- ROCCHI, LUCIANO 1999. *Hungarian loanwords in the Slovak language*. I (A–K). Scoula superiore di lingue moderne per interpreti e traduttori, Trieste.
- ROCCHI, LUCIANO 2002. *Hungarian Loanwords in the Slovak Language*. II (L–R). Dipartimento di scienze del linguaggio dell'interpretazione e della traduzione, Trieste.
- ROCCHI, LUCIANO 2010. *Hungarian Loanwords in the Slovak Language*. III (S–Ž) Supplement. EUT Edizioni Università di Trieste, Trieste.
- SSN. = RIPKA, I. et al. eds. 1994–2021. *Slovník slovenských nářečí*. 1–3. Bratislava.
- ŠKULTÉTY, JOZEF 1898. Slovenské slová v maďarčine. *Slovenské pohľady* 18: 745–749.
- SIMA, FRANTIŠEK 1939–1940. Z leksikálnych vplyvov slovenčiny na maďarské narečia nitrianskie. *Linguistica Slovaca* 1–2: 169–182.

- SULÁN BÉLA 1961. *A cseh szókinsz magyar elemeihez*. I–II. Debrecen. Akadémiai doktori disszertáció. Kézirat az MTA-ban.
- TAMÁS, LAJOS 1966. *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- TESz. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* 1–3. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1976. + *Mutató*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984.
- TÓTH SÁNDOR JÁNOS 2017. *Aspekty slovensko-maďarskej porovnávej morfosyntaxe*. Univezita J. Selyeho, Komárno.
- TÖLGYESI TAMÁS 2024. Gregor Ferenc, A szlovák nyelv magyar elemei. *Magyar Nyelv* 120: 367–373.
- ÚESz. = *Új magyar etimológiai szótár*. Szerk. GERSTNER KÁROLY. MTA Nyelvtudományi Intézet/ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest, <https://uesz.nytud.hu> (2024. 03. 23.)
- ZOLTÁN ANDRÁS 2007. Széljegyzetek az „Etimológiai szótár”-hoz. *Magyar Nyelv* 103: 208–223.

Current trends and results in the research of Hungarian loanwords in Slovak

Although Slovak and Hungarian differ in their morphosyntax, many common areal features may have developed at the levels of lexicon, phraseology and phonology. However, the lack of a modern summary of Slovak elements in the Hungarian language makes it difficult to describe their lexical relationships. FERENC GREGOR's posthumous opus on the Hungarian elements of the Slovak language (2023) is a stopgap work. Although ROCCHI's etymological dictionary of the same topic (1999, 2002, 2010) apparently predates GREGOR's edition, his work was in fact completed by 1998. According to GREGOR, the number of Hungarian elements in Slovak exceeds 2,000, and there are about 950 Hungarian borrowings in Slovak from the period up to the end of the 18th century. However, there is a serious problem with characterizing the material from a chronological, dialectological and frequency-related perspective, and in terms of the prescriptive vs. descriptive approach to lexicography. GREGOR excludes hapax legomena from the scope of his analysis, and only those dialectal words are considered that are still in use in present-day Slovakia. It also does not deal with words of disputed origin or with lexemes that have been borrowed into Slovak and Hungarian from a third language (most often from German, Latin or Turkish). Although GREGOR's and ROCCHI's dictionaries do not always follow the same principles, as the two authors have selected the vocabulary according to partly different criteria, both are thorough and indispensable for the further study of Slovak–Hungarian language relations.

Keywords: Hungarian, Slovak, etymology, hapax legomenon, form variants, synonyms, phonetic borrowing, reborrowing.

TÓTH SZILÁRD TIBOR
University of Tartu Narva College (Narva, Észtország)

LŐRINCZ GÁBOR
Selye János Egyetem (Komárom, Szlovákia)

ISTÓK BÉLA
Selye János Egyetem (Komárom, Szlovákia)